a Humiles/fideles. b In ſiti. Beati qui eſuriũt ⁊ ſi/
tiunt iuſticiam: Matth.v.a. c Puellarum: id eſt eccle/
ſiarum. d Compunxerũt/ſagittis ſcripture. e Pue
ros/debiles. f Occiderũt/ gladio ṽbi dei: Eph. vlt.c.
g Cantem⁹: alijs p̄dicando. Glo. Nouũ teſtamentũ: q̄d
ideo dicitur nouum:
quia deuz incarnatũ/
corporis oculis nulla
etas ante ↄſperit. h
Domino: non nob.
i Adonai. Glo.
Adonai: id eſt domi/
nus: vnũ de decẽ no/
minibus apud hebre/
os/ſignificãs q̄ omni
creature dominet̃. Et
notandum q̄ vbicũq̧
bis ponitur dominus
dñs: primũ nomẽ te/
C tragrãmaton eſt: ⁊ p̄/
prie ad deũ pertinet:
Ps.32.t.148 et ineffabile dicitur.
Secũdũ/cõmune: q̄d
etiam conuenit homi
nibus: Et bñ adonai
Al.t.miſſioni domin⁹/filius dei di/
citur: quia deus ⁊ ho
mo/ domin⁹ ⁊ deus:
q̄ omnib⁹ dominet̃/
vel ab omnib⁹ timea/
tur. k Dixiſti/o
pater. l Facta/p̄
Ps.32. filium: quia verbo do
mini celi firmati ſũt.
m Montes/ ſuper
bia perſecutoꝝ: Fun/
damenta/iniqua con/
ſilia ſũt. n Aq̄s:
id eſt ſubditis. Aque
multe/ populi multi:
Apoc. xvij. d. o
Petre/ duricia cor/
dis. p Ante fa/
ciem tuaz: id eſt ad
uentũ in iudicio. Eſa.
lxiiij.a. Utinaz dirũ/
peres celos et deſcẽ.
⁊c. q Timent: fi/
lialiter. Eccl.j.b. Ti/
Al.t.arma menti deuz/ bene erit
in extremis: ⁊ in die
defunctionis ſue bene
dicetur. r Magni erunt. Glo. ſicut negligentes mino/
rantur. s Ue. Glo. in perpetuũ. t Genti. Glo. Ge/
nerationi praue ⁊ peruerſe: de q̄: Ueniet hec oĩa ſup genera/
Ps.15. tionẽ iſtã: Matth. xxiij.d. v Gen⁹ meũ: de q̄ Ps. He/
reditas mea preclara eſt mihi. x Omnipotẽs: cui nemo
reſiſtere põt: Job. ix.b. et Roma. ix.d. y Uindicabit.
Math.16.d. Glo. iniquitatem. z In die iudicij. Glo. quando red/
Roma.2.a. det vnicuiq̧ iux̄ opa ſua. a Uiſitabit/in virga. b Ig
nem/exterius: c Uermes/interi⁹. Eſa. vlt.g. Ignis eo/
rum non extinguetur: ⁊ vermis eoꝝ non moriet̃. d Ura/
tur/igne. e Sentiant/ vermes conſcientie mordacis.
f Porro iudith. Glo. obtulit domino. g Et conope/
um/ſupple obtulit. h In anathema obliuionis: id ẽ
in diuiſionẽ: vt non veniret vlterius in vſus cõmunes homi/
nũ. Erat autem duplex anathema. Unũ q̄d totum deſtrue/
Joſue.6.c. batur: ne deinceps reparet̃: vt anathema hiericho. Aliud q̄d
a cõmuni vſu ſepabat̃/ ⁊ in templo vel tabnacl̃o ſuſpendeba/
1.Reg.17.g. tur: vt tale factum ſemper in memoria haberet̃: vt gladi⁹ go/

a aſſyrioꝝ/q̄ñ apparuerũt hũ
b miles mei/areſcentes in ſiti.
c d Filij pũellarũ cõmpũxerũt
e eos: et ſicut pũeros fugien/
f tes õcciderunt eos: perierũt
ĩ prelio/a facie domini mei.
g h Hymnuz cãntem⁹ dõmino:
hymnũ nouũ cantemus deo
i noſtro. Adõnai dñe de⁹/ma
gnus es tu/et preclar⁹ in vir/
tute tua: ⁊ quez ſupare nemo
poteſt. Tibi ſeruiat omnis
k l creatura tua: q̄z dixiſti/⁊ fã/
cta ſunt: miſiſti ſpirituz tuũ/
et creata ſunt: ⁊ non eſt q̄ re/
m ſiſtat voci tue. Mõntes a
fundamentis mouebunt̃ cũ
n o aqũis: et pẽtre ſic cera lique/
p ſcent ãnte faciem tuaz. Qui
q r autem timẽnt te/mãgni erũt
s t apud te ſuper oĩa. Ue gẽnti
v inſurgẽti ſuper gẽnus meũ.
x Dominus enim õmnipotẽs
y z vindicãbit in eis: in diẽ iudi
a dicij viſitãbit illos. Dabit
b c enim ignẽm/⁊ vẽrmes ĩ car/
d e nes eorum: vt vrãntur/⁊ ſẽn
tiant vſq̧ in ſempiternũ. Et
factũ eſt poſt hec: omnis po/
pulus poſt victoriam venit
in hieruſalem adorare domi
nũ: Et mox vt purificati ſũt/
obtulerunt omnes holocau/
ſta et vota et repromiſſiones
f ſuas. Põrro iudith vniuer
ſa vaſa bellica holofernis/ q̄

g dedit illi popul⁹/⁊ cõnopeũ
q̄d ipſa ſuſtulerat d̃ cubicu/
h lo ipſius obtulit ĩ ãnathema
obliuionis. Erat aũt popul⁹
i k iõcũdus ſm̃ fãciẽ ſanctorũ:
l et per trẽs menſes gaudium
huius victorie celebratũ eſt
cum iudith. Poſt dies autẽ
m n illos vnuſq̄ſq̧ rẽdijt in ſuã:
et iudith magnificata eſt in
o bethulia: et preclãrior erat
vniuerſe terre iſrl̃. Erat aũt
p q etiã ṽtũti cãſtitatis adiũcta/
ita vt nõ recognoſceret virũ
omnib⁹ dieb⁹ vite ſue/ex quo
r dẽfunctus eſt manaſſes vir
eius. Erat autez diebus fe/
ſtis procedens cum gloria
magna. Manſit autez ĩ do/
mo viri ſui/ ãnos cẽtũ q̄nq̧:
et dimiſit abram ſuam libe/
s rã: Et defuncta eſt/ac ſepũl/
ta cum viro ſuo in bethulia.
t Lũxitq̧ illam om̃is popul⁹
diebus ſeptem. In omni au
tem ſpacio vite eius non fu/
it qui perturbaret iſrael: et
poſt mortem eius annis mul
tis. Dies autem victorie hu
ius feſtiuitatis ab hebreis in
numero ſanctorum dierum
accipitur: ⁊ colitur a iudeis
ex illo tempore/ vſq̧ in pre/
ſentem diem.

Explicit liber Judith.

lie. i Jocundus: hic ſpe: in futuro ipſa re. k Scd̃m
faciem ſanctoꝝ. Glo. id eſt ſicut decet ſanctos. l Per
tres menſes. Glo. Cogitationis/locutionis/ operationis.
Item Glo. Fidei/ſpei/charitatis: quibus gaudent ſancti in
incolatu huius mundi. m Redijt/ de hieruſalẽ. n In
ſua. Glo. Percipite
regnum q̄d vobis pa/
ratũ eſt ab origie mũ
di: Matth. xxv.d.
o Preclarior.
Fulgebũt iuſti ſic ſol:
Matth. xiij.f. p
Uirtuti/animi. q
Caſtitati/corpis. r
Defũct⁹: Mũd⁹ ei
crucifixus ⁊ obliuio/
ni traditus: Gal. vlt. B
d. s Sepulta.
Conſepulti enim ſu/
mus cum illo per bap
tiſmum in mortem: vt
quomodo chriſt⁹ ſur/
rexit a mortuis p̄ glo/
riam patris: ita ⁊ nos
in nouitate vite ambu
lemus: Roma. vj.a.
t Luxitq̧ illam.
Glo. Electi dei p̄ om
ne tempus/q̄d ſeptez
diebus euoluitur/pro
pter peregrinationes
preſentis eccleſie ĩ do
lore ⁊ gemitu affligũ/
tur: nõ ex deſperatio/
ne: ſed future vite re/
cordatione: Juxta il/
lud: Fleuimus dũ re/ †Ps.136.
cordaremur tui ſion.

Explicit poſtilla ſu/
per librum Judith.

Reuerendiſſi/
mi patris/domini
Hugonis ⁊c. Car
dinalis/in poſtil/
lam ſuper librum
Heſter p̄emiũ.

L Egitur Prouer. xviij.c. Frat̃ q̄ iuuat̃ a frẽ/ q̄ſi
ciuitas firma: et iudicia illi⁹ q̄ſi vectes vrbium.
Solã enĩ ↄcordie vnitatẽ timet diabolus ⁊ ab/
horret. Uñ etiã ſponſa p̄pter hanc vnitatẽ cõ/
cordie/ terribilis d̃r hoſti. ſ. vt caſtroꝝ acies or/
dinata: Nec ẽ frater nota ſexus: ſed cohabitatiõis ⁊ iocũdita
tis ĩ moꝝ ⁊ fidei vnitate: Juxta q̄d d̃r: Ecce q̄z bonũ ⁊ q̄z io/ Ps.132.
cundũ/ habitare frẽs ĩ vnũ. Bonũ/q̄z vtile: iocũdũ/quia ho
neſtũ et delectabile. Q̄d ḡ dicit̃ de frib⁹/intelligit̃ de ſorori/
bus ſpũalib⁹: iudith. ſ. et heſter: quaꝝ altera triumphauit de
holoferne/⁊ p̄pl̃m ſuũ liberauit: Altera d̃ aman triũphãs/p̄pl̃m
ſuũ morti adiudicatũ/ de ſuo p̄iculo liberauit: quarũ exemplis
nõ ſolũ iudei: ſ3 nos inſtruim̃ ⁊ informam̃. Utraq̧ enĩ ſoror
typũ gerit eccl̃ie: q̄ d̃ diabolo p̄ chriſtũ in cruce triũphauit: ⁊
q̄tidie triũphat in filijs ſuis. Libꝝ iſtum. ſ. heſter/ Hiero⁹. ad
petitionẽ paule ⁊ euſtochij trãſtulit d̃ hebreo ĩ latinũ: Et q̄z
ĩ greco corrupt⁹ erat p̄ varias editiões: releuauit eũ d̃ arcuis
hebreorũ: ṽbo ad ṽbũ exp̄mes diligẽt̃. Septuagita q̄dẽ int̃/

Prologus ſancti hieronymi in librum heſter

pretes quedam addiderãt de ſuo: et etiam ordinem libri cõfuderant: quem hieronym⁹ reduxit ad ordinem per litteras alphabeti greci/ ſcriptas de minio. Primam litteram alphabeti/ primo capl'o preſcribens: ſcdam/ſecundo: et ſic de alijs vſque ad thetam litteram: vt quota eſſet littera in alphabeto/ tottum ſcirem⁹ eſſe capitulum illud in editione ſeptuagita/cui p̄ſcripta erat in hebraica. Liber iſte ſcriptus eſt intus ⁊ foris. Unde Raban⁹: Et liber heſter quem hebrei inter agiographa memorant: chriſti ⁊ eccleſie continet ſacramenta. Uirtus nanque ſacri eloquij ſic aliquando trãſacta narrat/vt vẽtura exprimat: ſic factorem approbat/ vt eũ in myſterio contradicat: vt patet in dauid et vria: ſic geſta damnat/ vt hec myſtice gerenda ſuadeat. Huic libro Hiero⁹. premittit prologũ / oſtẽdẽs cauſam tranſlationis et modũ. Librũ iſtũ expoſuit Rabanus / oſtendẽs in p̄mis ſub quo rege ⁊ quo tempore hec hiſtoria geſta fuerit/dicens: Hiſtoriam heſter tempore aſſueri non dubitamus fuiſſe: ſed q̄ fuerit aſſuer⁹/ignoram⁹. Joſephus enim hũc memorat xerxen/ darij filium: qui apud grecos artaxerxes dictus eſt: cognomẽto longiam⁹. Sʒ non videtur verum hoc: Non enim eſdraſ qui alius temporis hiſtorias ſcripſit/ hanc hiſtoriaʒ trãſmiſiſſet. Unde dicit Euſebius in chronicis ſuis: cui aſſentit Raban⁹/ hũc aſſuerum fuiſſe artaxerxen/ qui cognoiat⁹ mnenmon/ darij et phariſtidis filiũ. Nam mortuo cambyſe/ ſub quo facta fuit hiſtoria iudith/ regnauit ſmerdis/ vnus de ſeptẽ magis qui iudicabãt regnum perſarum/ſeptem menſibus: poſtea q̄dam frater eius de ſmerdis/iuuenis elegans/fere q̄nque menſibus: Poſtea regnauit dari⁹ fili⁹ hyſtaſpis trigtiaſex anniſ: poſt quem xerxes/annos triginta: poſt quem artabanus mẽſibus ſeptem: q̄s chronographi poſuerũt pro vno ãno: poſt hunc artaxerxes annis q̄dragita: Poſt hunc regnauit xerxes duobus menſibus: poſtea ſogdianus ſeptem menſibus: poſtea darius/cognoiatus nothus: ſub quo egyptus receſſit a perſis: poſtea aſſuerus iſte ſub quo facta eſt hiſtoria p̄ſens: Poſt quẽ etiaʒ regnauit artaxerxes ochus: q̄ reuocauit egyptum ad ſuũ imperium: Poſt ochum regnauit fili⁹ eius arſamus: poſt quem regnauit darius filius eius: qui ab alexãdro macedone ſuperatus eſt ⁊ victus: et tranſlata eſt monarchia perſarum ad macedones. Myſteriũ autem planũ eſt. Aſſuerus eſt chriſtus: vaſthi/ſynagoga: aman/diabolus: heſter/eccleſia: mardocheus/ paulus et ceteri predicatores euãgelij.

Explicit Proemiũ auctoris.

Eiuſdem reuerendiſſimi patris ꝛc. prologi ſancti Hieronymi in librũ Heſter/Expoſitio.

Incipit prologus ſancti hieronymi in librũ Heſter.

a Librũ heſter va-
rijs trãſlatorib⁹ cõ-
ſtat eſſe viciatum:
b quem ego de arci-
c uis hebreorum re-
d leuans/verbum e verbo ex-
preſſius tranſtuli. Quem li-
e f brũ editio vulgata lacinio-
ſis hincinde verborum funi-
g bus trahit: addens ea que
h ex tempore dici poterant et
i audiri: ſicut ſolitum eſt ſcho-
laribus diſciplinis/ſumpto
themate/excogitare quibus
verbis vti potuit qui iniuri-
k am paſſus eſt: vel ille qui in-
iuriam fecit. Vos autem o
l paula et euſtochium/quoni-
am et bibliothecas hebreo-
rum ſtuduiſtis intrare: et in-
m terpretum certamina com-
n probaſtis: tenẽtes heſter he-
braicum librum/per ſingula
verba noſtram tranſlationẽ
aſpicite/vt poſſitis agnoſce-
re/me nihil etiam augmẽtaſ-
o ſe addendo: ſed fideli teſti-
p monio ſimpliciter ſicut in he-
breo habetur/ hiſtoriam he-
braicam latine lingue tradi-
q diſſe. Nec affectamus lau-
r des hominũ: nec vitupera-
tiones expaueſcimus: Deo
enim placere curantes/mi-
nas hominũ penitus non ti-
memus: quoniam deus diſ-
ſipat oſſa eorum qui homi-
nibus placere deſiderant. et
s ſm apoſtolũ: qui huiuſmo-
di ſunt/ ſerui chriſti eſſe non
t v poſſunt. Rurſum in libro
heſter alphabetuʒ ex minio
vſque ad thetam litteram feci-
mus diuerſis in locis: volen-
tes ſcilicet ſeptuagita inter-
x pretum ordinẽ per hec inſi-
nuare ſtudioſo lectori. Nos
enim iuxta morem hebraicũ
y ordinem proſequi etiam in
z ſeptuagita editiõe maluim⁹.

Explicit prologus.

a Librũ heſter varijs trãſlatorib⁹ ꝛc. quia ſeptuaginta tranſtulerunt de hebreo in grecum: etiam q̄dam alij: et poſtea alij d' greco in latinũ: vtrobique erat corruptio/ p̄pter diuerſa exemplaria corrupta. b De arciuis. i. armarijs: c Hebreorũ: nõ grecorũ: que erãt corrupta. d Expreſſius tranſtuli: id ẽ valde expreſſe. Uel expreſſius/q̄ alij trãſtuliſſent. e Editio vulgata/ ſcilicet ſeptuaginta interpretũ. f Lacinioſis funibus: id eſt longis p̄tractionibus verborũ. Septuagita enim q̄dã addiderunt d' ſuo que non erant de ſubſtantia libri: ſicut lacinia: id ẽ pbibula nõ eſt d' ſubſtantia pallij. Uel/ lacinia dicit̃ extremitas pallij: Et dicitur a lacio lacis/ qđ ẽ traho: In qua perpẽditur lõgitudo pallij: ideo ponitur lacinioſis pro longis. Unde lex moyſi dicitur lacinioſa reſpectu euãgelij: qđ ẽ verbũ abbreuiatuʒ. Quia ſo ſeptuaginta i medio poſuerũt hebraicã veritatẽ ⁊ in p̄ncipio: et in fine ſuas lõgas additioneſ: idcirco dicitur hic: hincinde. g Ea que ex. id eſt ea que non erant in hebraica veritate h Dici poterant: id eſt videri dicta fuiſſe. i Sicut ſolitum: id eſt ſicut faciunt ſcholares i cauſis ſuis/ ybi multa fingunt de ſuo. k Ille: id eſt actor vel reus. l Qm̃ et bibliothecas hebreorũ ſtuduiſtis: id eſt q̄ hebraicum idioma didiciſtis: vt in libris hebraicis poſſetis ſtudere. m Certamina: id eſt que editio eſſet verior. n Hebraicum librum: id eſt tranſlatũ a nobis/ ſm ſue iuxta hebraicam veritatem. o Fideli teſtimonio: id ẽ fideli interp̄tatione. p Simpliciter: id eſt ſine additione ⁊ ſubtractione. q Nec affectam⁹ laudes. Hoc dicit contra emulos. r Nec vituperationes expaueſcimus. Ideo dictũ eſt ezechieli: et i ipſo cuilibet p̄dicatori: Ut adamãtem et vt ſilicem dedi faciem tuam: id eſt talem te feci: vt nec capiaris blandimẽtis: nec frangaris aduerſis. Ezech.3.b. Tunc enĩ facies predicatoris ẽ vt adamas/ quando blandimenta non querit nec recipit: Ut ſilex/quando vituparationes contemnit. s Scdm apoſtolum. Gal'. j. b. Si adhuc hominib⁹ placereʒ/ chriſti ſeruus non eſſem. t Rurſum. Hic oſtendit quomodo ordinem confuſum ſm ſeptuaginta reduxit ad rectitudinem. v In libro heſter: ſm editionem ſeptuaginta. x Ordinem/ prepoſterum/ confuſum. y Ordinem proſequi/in noſtra tranſlatione. z Maluimus. q.d. hiero⁹: Ordinem hebreorũ ſeruaui in editione mea: et etiam oſtendi quis ordo debet eſſe in editione ſeptuaginta. Prepoſuit enim hieronym⁹ alpha/minio ſcriptũ illi capitulo qđ debet eſſe primũ. b. ſecũdo: ⁊ ſic de alijs. Et ſic per ordinem litterarũ ſciebatur quotũ erat capitulum in hebraica veritate.

Explicit expoſitio p̄logi ſcti hieronymi ſup libr̃ Heſter.